

ประเพณีสงกรานต์ สืบสานวัฒนธรรมไทย

ความหมายของคำว่า สงกรานต์ และคำที่เกี่ยวข้องกับสงกรานต์

สงกรานต์ เป็นคำภาษาสันสกฤต แปลว่า ผ่าน หรือ เคลื่อนย้ายเข้าไป ในที่นี้หมายถึง เป็นวันที่ พระอาทิตย์ผ่านหรือเคลื่อนย้ายเข้าไปในจักรราศีใดราศีหนึ่ง เรียกว่า **สงกรานต์** จักรราศี คือ วงกลมเป็นรูปไข่ ในท้องฟ้า ซึ่งสมมติว่าเป็นทางที่พระอาทิตย์ พระจันทร์ ดาวพระเคราะห์โคจรผ่านเข้าไป โคจร แปลว่าทางไป ของโค แต่ในที่นี้ ไม่ได้แปลว่า จัว แต่หมายถึง พระอาทิตย์ จักรราศี นั้น แบ่งตามขวางออกเป็น 12 ราศี ได้แก่

1. ราศีเมษ	2. ราศีพฤษภ	3. ราศีเมถุน
4. ราศีกรกฎ	5. ราศีสิงห์	6. ราศีกันย์
7. ราศีตุล	8. ราศีพิจิก	9. ราศีธนู
10. ราศีมังกร	11. ราศีกุมภ์	12. ราศีมีน

วันสงกรานต์ เป็นวันขึ้นปีใหม่ของไทย เริ่มตั้งแต่วันที่ 13 เมษายน ถึงวันที่ 15 เมษายนของทุกปี วันที่ 13 เป็นวันต้น คือวันมหาสงกรานต์ วันที่ 14 คือวันกลาง เป็นวันเนา และวันที่ 15 เมษายน คือวันสุดท้าย เรียกว่า วันเถลิงศก

มหาสงกรานต์ แปลว่า ก้าวขึ้น หรือย่างขึ้นครั้งใหญ่ หมายถึง สงกรานต์ปี คือ ปีใหม่อย่างเดียว

วันเนา เป็นวันอยู่เฉย ๆ เป็นวันว่างนอกจากเล่นสนุก เนา เป็นคำเขมร แปลว่า อยู่ เป็นวันถัดจาก มหาสงกรานต์ มา 1 วัน เป็นวันที่ดวงอาทิตย์เข้าที่เข้าทางในวันราศี ตั้งต้นใหม่ เรียกร้อยแล้ว

วันเถลิงศก แปลว่า วันขึ้นศก เป็นวันที่เปลี่ยนจุลศักราชใหม่ การที่เลื่อนวันขึ้นศกใหม่ มาเป็นวันที่ 3 ถัดมาจากวันมหาสงกรานต์ ก็ เพื่อให้หมดปัญหาว่า การย่างขึ้นสูงสุดเดิม สำหรับปีนั้นเรียกร้อยดี

นางสงกรานต์ ของแต่ละวันจะมีนาม อาหาร อาวุธ และสัตว์เป็นพาหนะต่าง ๆ ดังนี้

วันอาทิตย์ ชื่อ ทูษะเทวี ทัดดอกทับทิมเครื่องประดับปัทมราค ภักษาหารผลมะเดื่อ อาวุธขวากจักร ซ้ายใช้สังข์ พาหนะ ครุฑ

วันจันทร์ ชื่อ โคโรคาเทวี ทัดดอกปิ่น เครื่องประดับมุกดาหาร (ไข่มุก) ภักษาหาร น้ำมันเนย อาวุธ ขวาพระขรรค์ ซ้ายไม้เท้า พาหนะ เสือ

วันอังคาร ชื่อ รากษสเทวี ทัดดอกบัวหลวง เครื่องประดับ โมรา (หินลายชนิดหนึ่งนับเข้าในพวกหิน มีค่าหรือที่เรียกกันว่า แก้วโมรา)ภักษาหาร คือ โลหิต อาวุธขวา ดรีศูล ซ้ายธนู พาหนะ สุกร

วันพุธ ชื่อ มณฑาเทวี ทัดดอกจำปา เครื่องประดับไพฑูรย์ ภักษาหารนมเนย อาวุธ คือ ไม้เท้าเหล็ก แหลม พาหนะ ลา

วันพฤหัสบดี ชื่อ กิริณีเทวี ทัดดอกมณฑา เครื่องประดับ แก้วมรกต ภักษาหาร ถั่ว งา อาวุธขวา ขอช้างซ้ายปิ่น พาหนะ ช้าง

วันศุกร์ ชื่อ กิมิทาเทวี ทัดดอกจกกลณี เครื่องประดับบุษราคัม ภักษาหาร กล้วยน้ำว่า อาวุธขวา พระขรรค์ ซ้าย พิณ พาหนะ กระบือ

วันเสาร์ ชื่อ มโหธรเทวี ทัดดอกสามหาว เครื่องประดับนิลรัตน์ ภักษาหาร เนื้อทราย อาวุธขวากจักร ซ้ายตรีศูล พาหนะนกยูง

กิจกรรมวันสงกรานต์

- **ทำบุญตักบาตร** หรือนำอาหารไปถวายพระที่วัด เพื่อสืบทอดและทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา และเพื่อกล่อมเกลาคิดใจให้รู้จักการให้ การเสียสละ โดยมีมุ่งหวังสิ่งใดตอบแทน

- **สงฆ์พระพุทธรูป , สงฆ์พระภิกษุสามเณร** เพื่อความเป็นสิริมงคล และแสดงความเคารพ ต่อปูชนียบุคคล ที่ดำรงสืบทอดพระพุทธศาสนา

- **รดน้ำและขอพรผู้ใหญ่** เป็นการแสดงความเคารพและแสดงความกตัญญูกตเวทีต่อผู้มีพระคุณ โดยเฉพาะผู้อาวุโสน้อยพึ่งปฏิบัติต่อผู้อาวุโสมาก เช่น ลูกกับพ่อ-แม่-ปู่-ย่า-ตา-ยาย พุทธศาสนิกชนต่อพระภิกษุสงฆ์ เป็นต้น เป็นการแสดงความสุภาพ อ่อนน้อม อ่อนโยน และขอรับพร ซึ่งผู้อาวุโสกว่าเหล่านั้นจะได้ช่วยช่วยให้พรให้อยู่เย็นเป็นสุข และได้ข้อคิดเตือนใจเพื่อเริ่มต้นปีใหม่อย่างไม่ประมาท

- **ก่อพระเจดีย์ทราย** จะทำในวันใดวันหนึ่งระหว่างวันที่ 13-15 เมษายน โดยการขนทรายมาก่อเป็นเจดีย์ขนาดต่าง ๆ ในบริเวณวัด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้วัดได้ใช้ประโยชน์ในการก่อสร้าง หรือถมพื้นที่ต่อไป ถือเป็นการทำบุญอีกลักษณะหนึ่งที่ได้ทั้งบุญและความสนุกสนาน

- **ปล่องนกปล่อยปลา** เรื่องการปล่องนกปล่อยปลานั้น ที่ทำกันมาก คือปล่อยปลา เพราะหาซื้อเอาไปปล่อยได้สะดวก เป็นการแสดงความกรุณาต่อสัตว์ นิยมทำในวันสงกรานต์ และไม่จำกัดว่าจะทำที่วัดเท่านั้น ทั้งนี้สุดแล้วแต่ความเหมาะสม

- **การทำบุญอุทิศ** นิยมทำแบบนิมนต์พระ ชักบังสุกุลอุทิศของญาติที่ล่วงลับไปแล้ว แล้วอุทิศส่วนกุศลให้ โดยนิมนต์พระไปยังสถานที่เก็บหรือบรรจุอุทิศ หรือถ้าไม่มีอุทิศจะเขียนชื่อผู้ล่วงลับไปแล้วก็ได้ การทำบุญอุทิศจะ ทำวันไหนก็ได้สุดแล้วแต่จะนัดหมายกัน โดยมากทำกันในวันสงกรานต์หรือวันสุดท้ายของสงกรานต์

- **การเล่นพื้นบ้าน** หรือจะเรียกว่ากีฬาพื้นเมืองก็ได้ เป็นเกมที่สร้างความสนุกสนานสามัคคี และความใกล้ชิดผูกพันพวกพ้องหนุ่ม ๆ สาว ๆ จะแบ่งกันเป็นสองฝ่าย จัดทีมเพื่อเล่นแข่งขันกับฝ่ายตรงกันข้าม มีผู้ใหญ่เป็นกรรมการหรือผู้ควบคุม การเล่นที่นิยมนำมาเล่นกันในงานเทศกาล เช่น การเล่นสะบ้า การเล่น ช้างรำ มอญซ่อนผ้า ชักเย่อ เป็นต้น

การเล่นสะบ้า

มอญซ่อนผ้า

บรรณานุกรม

“ กิจกรรมวันสงกรานต์ ” 28 March 2007 [On-line]. Available:

<http://www.songkran.net/th/activities.php>

ธนาภิต. วันสำคัญของไทย. กรุงเทพฯ : ชมรมเด็ก , 2541.

แปลก สนิธิรักษ์. เทศกาลสงกรานต์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : องค์การค้าของคุรุสภา, 2531.

สมชัย ใจดี และยรรยง ศรีวิริยาภรณ์. ประเพณีและวัฒนธรรมไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ :ไทยวัฒนาพานิช, 2531.

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. สงกรานต์. กรุงเทพฯ : สำนักงาน , 2533.

สุพิตรา สุภาพ. สังคมและวัฒนธรรมไทย ค่านิยม ครอบครัว ศาสนา ประเพณี. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ :

ไทยวัฒนาพานิช , 2534.

อนุমানราชชน, พระยา. เทศกาลสงกรานต์. พระนคร: สุวีขนนท์ , 2497.

----- ประเพณีเนื่องในเทศกาล. พระนคร : สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย , 2506.